

nem voltam bátor, / mert emlékeimhez láncoltak földi balladák.”

Szentmártoni azonban az olvasó számára mindenekelőtt költő, bár kötetében paradox módon látszólag elutasítja a költészetet, például annak nyitó versében, az *Iszkázi landolásban*, vagy az *Anyám, én nem ilyen költőt akartam* című versben. Persze panaszkodhat és dacolhat, tudja jól, nem tehet mást, írnia kell, mert az igazi költő attól költő, hogy akár akarja, akár nem, ír. Ír és utazik, noha hosszú évek költőzködése után végre otthonra lelt; nem tehet mást, a rotor felpörög, minden egyes verssel új utat jár be, nyugalmat sem itt, sem ott nem talál. Nekifeszül a Nemes Nagy Ágnes-i intellemtnek: nem elégszik meg a nehezen mondhatóval, hanem a kimondhatatlanra törekszik. „A halál jegében barna élet. / Tavasz a télben: egy barna ló. / Világít és lobogva éget / ez az emlék, ez a tiszta szó, / ahogy áll a vers a tó jegén, / telünkön vágott barna ablak. / Ígéret életem hült helyén, / hogy most tán mindent visszaadnak. / Visszanéz, nagy szemében állok, / köröttünk óriások karjai. / Melegít e látvány, ha fázok. / Fáj, hogy nem tudom kimondani.”

UGHY SZABINA

(Tipp Cult P'ART könyvek, Budapest, 2008, 92 oldal, 1050 Ft)

BIRTALAN FERENC: *Csak kékre lépj*

Hét. Az egyik legösszetettebb jelentéssel bíró szám: hét nap alatt teremtett a világ, hét a főbűnök és az erények száma, a mesékben sokszor hét próbát kell kiállnia a hősnek, hét akadályt kell legyőznie, s József Attilánál is előbukkan: „A hetedik te magad légy!” Birtalan Ferenc hetedik kötete, a *Csak kékre lépj* legalább annyira sokrétű, mint a hetes szám szimbolikája.

A könyv borítójának uralkodó színei a kék és a vörös, meghatározó grafikai eleme pedig egy gyermekrajz. A rajz egy órafejű nagykanál-villa-kés-krumpli embert ábrázol, s ezzel pontos illusztrációját adja az *Ugrató* című versnek, amely a kötet címadója is egyben. A kép a gyermeki fantázia szürrealizmusával képes megjeleníteni a vers központi részét képező álomszerű-sámánisztikus monodókat, melyet egy kék köveken ugróiskolázó kisgyerek mormol. A mondóka utolsó sora („míg kék a kocka nincs halál”) nemcsak a vers megfejtéséhez ad kulcsot, hanem a kötet címét is értelmezi, ezáltal segítséget nyújtva az egész mű megértéséhez. Az idézett sor, miként a függőhíd, két ponton támaszkodik, két pontba sűríti lényegét. Az egyik a míg–nincs kapcsolat, a másik a kék–halál ellen-

tétpár. Az előbbi az idő síkján mozog, az utóbbi reláció pedig a létezés és a szimbólumok síkján. Hiszen a halállal (ami a létezés határköve) szembeállított kék – a szín-szimbolika tradicionális színe, amely a transzcendenst, a végtelet és megfoghatatlant, az emberi vágyakat (boldogság, béke) szimbolizálja – hagyományos jelentései Birtalannál tovább mélyülnek, s így – épp az oppozícióból eredően – komplex életszimbólummá válik.

A fentiek fényében már egyértelműen kitetszik a címből – *Csak kékre lépj* – a szerző életigenlő boldogság, boldogulás iránti vágya. Ám mindez nem érhető el könnyen, ahogy a *Kagyló* című nyolcsorosban is olvasható: „Ismerjük a kagyló esetét a gyönggyel. / Egy sértő porszem és rengeteg könny kell.” S a szerző szövegeiben szembenéz a porszemek, a könnyek és a veszteségek sorával, ennek eredményeként a versek hangvétele sokszor szomorkás, melankolikus. Ugyanakkor a szövegekben megjelenik a szembenézésen túl a karakteres vélemény is e problémák kapcsán, mint például a *Nyarat kapsz*-ban: „Le van szarva az ősz, a rohadék, / s az ajtóm előtt toporgó halál is.”

Mindezt Birtalan Ferenc az esetek többségében a legegyszerűbb dolgokból, a leghétköznapibb történetmorzskákból indítja, mintha minden vershelyzet lenne a fürdőben való rádióhallgatástól a szomszédból áthallatszó a furulyaszón vagy egy-egy séta emléken, netán egy idejében fel nem vett telefonon át a lépcsőházban egy kellemetlen szomszédal való összefutásig vagy épp egy lista aljára kerülésig. S ez a minden-vershelyzet állapot a *Hé, dalocskában* ars poetica-szerű állásfoglalássá válik.

Ennek az állásfoglalásnak, illetve az élet összes apró mozzanatát versé formáló magatartásnak az eredménye Birtalan költészetének mérhetetlen személyessége (ahogy Győri László írja a kötet utószavában: „nagyon személyes költészetet művel, annyira, hogy olvasója egy idő után gyűjtögetni kezdi a törmelékeket, összeállítani az életrajzát”). E személyesség ereje akkora, hogy mítoszteremtő erővel bír. Birtalan a legtermészetesebb, pózoktól mentes gesztusokkal rajzolja meg a hétköznapok apró mítoszait, s teszi ezt olyan tolokodásmentesen egyszerű formában, olyan hízelkedés nélküli szép sorokkal, hogy személyességük ellenére óhatatlanul a sajátunknak érezzük e hétköznapi mí-

toszokat. Birtalan tehát úgy teremti meg saját mítoszát, hogy egyúttal nekünk ajándékozza azt, ami ezáltal sajátunkká válik. Az ajándékozás mozzanatát erősíti a korábban már tárgyalt kötet cím:

*Csak kékre lépj – szerető-féltő
gonddal sügött jó tanács ez.*

MARIK ÁLMOS

(*Hungarovox Kiadó, Budapest, 2008,
112 oldal, 1500 Ft*)

Kultúra

GERGELY ÁGNES:

Tigrisláz

*Tíz óra a magyar
versfordításról*

A versolvasás (már annak, aki olvas még verset) személyes ügy. Talán ezért van az, hogy a „professzionális” olvasatok, legyenek bár teoretikusan mégoly felkészültek és naprakészek, gyakran mintha eltávolítanak az olvasót a szövegtől. S ezért lehet egy-egy személyesebb hangvételű megközelítésnek nagyobb esélye arra, hogy közelebb hozzon az emberhez egy verset (sőt: *a* verset). Egy olyan megközelítésnek, amelynek minden sorából süt szerzőjének személyes érintettsége a téma iránt.

Ilyen Gergely Ágnes *Tigrisláz* című kötete is. S nem csupán azért, mert a szerző maga is kiváló műfordító, minél fogva az olvasó hajlamos elhinni neki, hogy tudja, miről beszél. A *Tigrisláz* ugyanis elsősorban nem a műfordításról szól. Szól persze arról is, de nem a műfordí-

tásról mint mesterségről, vagyis nem arról, ami ebben a tevékenységben megtanítható és megtanulható, ami elméletben átadható és elsajátítható. Gergely Ágnes könyve ott kezdődik, ahol a műfordítás „technikai” része véget ér, s ahol már az alkotásé a főszerep. A könyv tehát leginkább magáról a költészetéről szól, ehhez az angolszász líra néhány klasszikusát, illetve magyar fordítóikat véve alapul.

Ez persze nem jelenti azt, hogy ne esne benne szó a fordítás számos gyakorlati kérdéséről, a ritmus- és rímválasztásról, a megfelelő szavak megtalálásáról, az idegen nyelv és a magyar közötti különbségek áthidalásáról. Ezek a kérdések azonban mindig konkrét versek (és fordításai) kontextusában jelentkeznek. Az egyetlen általános, elvi jó tanács a könyvben Kosztolányi maximája: a fordító mindig „adja vissza” a versnek, ha valahol valamit megspórolni kényszerül (például ha „egy »érzékeny-buja« rímet el kell ejteni a »gondolat tömör egysze-